

statu gloriæ scribit Joannes, in Apoc., c. 21 et 22. Neque in hac sententiâ est ulla difficultas, quod attinet ad tria superiora elementa, quæ natura sua diaphana sunt; de terra vero etiam est facile esse illuminandam quoad ultimam superficiem, qua aerem vel aquam contingit. An vero illa lux sit amplius terram penetratura, quoad profundum ejus, incertum est. Nam D. Thomas supra solum dicit, quod in superficie erit sicut vitrum, quod posset intelligi quantum ad puritatem et claritatem ipsius superficiæ. Item quia si profunditas terræ futura est perspicua et pervia oculis, vel id est intelligendum de toto elemento terræ, et hoc non, alioqui damnati ea luce fruerebuntur; vel assignandus erit terminus profunditatis ad quem illa claritas perveniat, qui non poterit certa ratione assignari, cum non sit major ratio unius partis quam alterius. Accedit quod terra, cum natura sua sit densa, non est capax luminis et claritatis in profunditate sua; quamvis autem possit Deus illam illuminare, non videtur necessarium ponere hoc miraculum. Et hæc sententiâ est probabilis. Nihilominus contraria sententiâ facile etiam defendi potest, quam D. Thomas significat, dicens futuram esse terram perviam sicut vitrum, ad quod aliqui accommodant illud Apoc. 21: *Platea civitatis aurum mundum tanquam vitrum perlucidum*. Item quia fortasse claritas elementorum non proveniet ex sola virtute activa astrorum, sed ex speciali virtute divina, juxta illud Isaïæ 60: *Non erit ibi amplius sol ad lucendum per diem, nec splendor lune illuminabit te, sed erit tibi Dominus in lucem sempiternam*. Rursum, quia, excepto præciso illo loco qui necessarius est ad pœnas et tenebras damnatorum, omnia alia decet esse pervia oculis beatorum, ut eorum claritate et pulchritudine delectentur, et ad Dei laudem excitentur. Quin potius ait Paludanus, d. 48, q. 1, in fine, illuminandam esse terram in profundo, usque ad limbum puerorum inclusive; quia magna esset eorum pœna, si in tenebris versarentur, quia non habebunt tantum animas ut nunc, sed etiam corpora; quod quidem satis verisimile est, si post resurrectionem pueri habitaturi sunt in illo loco.

44. Sed adhuc supererant hic duæ dubitationes, altera, de situ elementorum post diem judicii, altera de mixtis; sed de iis dicemus commodius in fine sectionis sequentis. Fundamenta vero aliarum opinionum inter probandam nostram sententiâ expedita

sunt. Omnia enim Scripturarum testimonia uno vel altero verbo sine ulla difficultate exponuntur. Primo enim multa ex illis intelliguntur de cœlo aereo, ut ostensum est. Secundo, si aliqua intelliguntur de superioribus cœlis, exponi possunt non de vero interitu, qui est per corruptionem, sed de variatione status et ministerii. Mutabunt enim cœli statum, quia non exercebunt functiones et ministeria quæ nunc efficiunt, et secundum hanc rationem quodammodo perire dicuntur, vel immutari aut renovari, quatenus illustriores fient. Tertio, interdum sunt locutiones hyperbolicæ et comparativæ, ut est illud: *Cœlum et terra transibunt, verba autem mea non transibunt*, id est, prius illa deficient, quam verba mea. Aliqui etiam ex Patribus in priori sententiâ citatis possunt exponi aliquo ex his modis, præsertim duobus prioribus; nonnulli vero contrariam sententiâ senserunt. D. Thomas etiam in 4, d. 47, conatur exponere Bedam citatum in 2 sententiâ; sed ipse satis se exposuit in posteriori loco a nobis adducto ex lib. de Ratione temporum.

SECTIO III.

Quo ordine et a quibus causis mundi purgatio et innovatio perficienda sit.

1. Primum omnium verisimile est, post reditum Christi cum Sanctis in cœlum, statim efficiendum esse quod Petrus dixit: *Cœli magno impetu transient*, quia ille vehemens motus ad inchoandam mundi purgationem excitabitur; hæc autem purgatio incipiet finito judicio, ut sæpe dictum est. Et quamvis neque ex loco Petri, neque alio sufficienti testimonio constet an ille motus futurus sit in solo aere, vel etiam in corporibus cœlestibus, mihi tamen verisimile apparet, ipsos etiam cœlestes orbes, qui nunc moventur, esse in illo temporis puncto velocius agitandos, ut secum cœlos etiam aereos rapiant, et ad universi conflagrationem tum motu, tum etiam influenza et actione concurrant.

2. *Qualis sit futurus ignis conflagrationis.* — Secundo, hanc commotionem consequetur ignis conflagrationis, ut colligitur ex sequentibus verbis Petri: *Elementa vero calore solventur, terra autem, et quæ in ea sunt opera exurentur*. Est enim ignis aptissimum instrumentum ad mundi purgationem faciendam, tam propter suam puritatem et nobilitatem inter omnia elementa, quam propter activitatem, ut latius D. Thomas, in 4, d. 47, q. 2,

uni tam ipse quam reliqui Theologi multa de hoc igne inquirunt. Primum, ejus naturæ sit; deinde, ex qua materia, et a quibus causis generandus sit; tertio, quantæ magnitudinis futurus sit; quarto, an ordine a nobis posito venturus sit; hæc enim omnia adeo sunt incerta, ut Aug., 20 de Civit., c. 16, a nullo hominum in hac vita sciri existimet. Lactant. vero, l. 7 Instit., c. 21, censet ignem inferni esse alterius naturæ ab elementari, et illi similem indicat futurum esse hunc ignem conflagrationis. Probabilior tamen est communis sententiâ Theologorum, hunc ignem futurum esse ejusdem rationis cum elementari, quia cum Scriptura de igne loquitur, de re nobis nota, quam solemus hac voce significare, sermonem habet, alioqui esset magna æquivocatio, et vix posset a nobis intelligi et exponi; quia pari ratione cum agit de calore, dicit aliquis non esse futurum ejusdem rationis, et sic de aliis rebus. Deinde, quia nulla est necessitas confingendi alium ignem, cum natura et proprietates hujus ignis sint satis accommodatæ ad prædictum effectum. Et hæc de prima interrogatione.

3. Ad secundam, quidam dicunt ignem, qui est in sua sphaera, descensurum in terram ad eam purgandam. Sed hoc non placet, tum quia oporteret illum ignem valde præter naturam moveri, et sic locus ejus maneret vacuus, aut necesse esset aerem ascendere, et omnia permutari. Tum etiam quia ille ignis, propter nimiam raritatem, fortasse non est tam aptus ad agendum. Alii dicunt illum ignem inflammaturum aerem sibi propinquum, atque inflammationem illam seu combustionem per totum aerem esse usque ad terram diffundendam. Sed hoc etiam est nimis violentum, et non necessarium, neque iis quæ hactenus diximus consentaneum. Alii aiunt fore denuo creandum. Sed non oportet novæ materiæ creationem fingere. Generabitur ergo ex aliqua materia, quæ facile exuri possit, ut ex terræ vaporibus et exhalationibus, aut similibus. Quod vero attinet ad causam efficientem illius, D. Thomas censet efficiendum esse a causis naturalibus, divino tamen imperio supernaturaliter conjunctis ad illum ignem generandum in terra, vel in secunda aeris regione. Quod est probabile. Mihi tamen verisimile est, illum ignem, qui antecessurus est judicium, generandum esse in secunda aeris regione (ut supra dixi) divino imperio, ex vaporibus et exhalationibus quæ vel ibi erunt, vel ad hunc finem eo ascendent,

ut coram judice ille ignis, tanquam e cœlo missus, descendat usque ad locum in quo omnes reprobi judicandi sunt, in quo loco quietus manebit, quandiu judicium durabit. Finito autem judicio, et aperta terra, ac detrusis in infernum damnatis, ille ignis magno impetu commovebitur; unde fiet ut velocissime omnia inflammet, et vehementer exardescat. Ad quod etiam juvabit vehemens motus cœlorum, et solis ac aliorum astrorum influentiæ, et fortasse etiam concurrent Angeli, applicantes illi igni materiam ad combustionem facile dispositam. Hæc igitur videntur sufficientes causæ generationis hujus ignis.

4. *Quantus futurus est ignis conflagrationis.* — Tertie dubitationi quidam respondent, tantam futuram esse illius ignis quantitatem, ut universum terræ et aquæ corpus undique simul circumdet, et ex omni parte ascendat super altissimos montes, saltem quantum aquæ diluvii ascenderunt. Quod est probabile, propter ea quæ supra diximus, exponentes locum Petri, ex Augustino et aliis. Juxta hanc vero sententiâ oportebit dicere, et magnam partem aeris in ignem esse convertendam, et finita purgatione mundi illum ignem magna etiam ex parte esse corrumpendum, et in aerem commutandum, quæ certe non sunt magna incommoda. Videtur tamen facilius dici posse, non oportere ut simul eodemque tempore totus ille ignis mundum circumstet atque inflammet, sed satis esse ut magna ex parte occupet terram, et ascendat, quantum necesse fuerit, usque ad secundam aeris regionem, ac deinde veloci motu feratur, et successive totam terram accendat, atque ita totum mundum circumeat ac purificet, qui modus et facilis est, et consentaneus loco Petri supra tractato. Et hoc fortasse sensu dixit Ephrem, lib. de Pœnitentiâ, cap. 4, hunc ignem emanaturum ab ortu solis, usque ad occasum. Nam quia (ut supra diximus) Christus a parte orientali descendet, ignis, qui ante illum veniet, merito dici potest ab Oriente manare, qui postea, ut totum mundum inflammet, usque ad Occidentem deferetur, non tamen ibi sistet, sed per aliud hæmispherium redibit, universam terram circumdans. Atque ex iis satis patet quid dicendum sit ad quartam interrogationem; nihil enim addendum superest iis quæ præcedenti disp., sect. 1, dicta sunt.

5. *Omnia mixta igne peritura.* — Tertio, per hunc ignem fiet totius terræ exustio et elementorum purgatio, de qua quomodo et

in quibus corporibus futura sit, satis est a nobis explicatum. Solum de mixtis occurrit hic difficultas supra ommissa. Nam hinc sequitur omnia mixta esse comburenda, quod videtur inconueniens, quia vel illa futura sunt postea in mundo innovato, vel non; si primum, ergo frustra prius corrumpentur, ut postea iterum producantur; si secundum, hoc videtur contra perfectionem mundi; diximus enim supra cum Sanctis Patribus, totum hunc mundum esse commutandum in perfectionem statum; sed mixta multum pertinent ad perfectionem universi; sunt enim perfectiora corpora quam elementa; erit ergo universum valde imperfectum, si elementa sola maneant, et mixta omnia pereant. Et confirmatur primo, quia Paulus ait omnem creaturam expectare participationem illius gloriæ, quæ erit in mundo innovato; ergo non solum elementa, sed etiam mixta manebunt secundum aliqua individua in singulis speciebus, ut illum statum participent; cum enim omnia electis ministraverint, oportet ut suo modo remunerentur, sicut cælum et elementa. Confirmatur secundo, quia multa ex mixtis pertinent ad ornatum elementorum, ut flores et arbores ad pulchritudinem terræ, pisces et aves ad ornatum aquæ et aeris, et sic de aliis; unde non est dubium quin possint conferre ad oblectandum beatorum aspectum. Adde, Anselmum, in *Elucid.*, post explicatam superiorum corporum innovationem, sic de terra scribere: *Terra, quæ in gremio suo Domini corpus confovit, tota erit ut paradysus, et quia Sanctorum sanguine est irrigata, odoriferis floribus, rosis, violis immarcescibiliter erit perpetuo decorata.* Et Guillelmus Paris., cujus verba refert Carthus., in 4, d. 48, quamvis dicat animalia, et vegetabilia, ac metalla esse comburenda, et non amplius futura, subdit vero: *De terra quidam ex sapientissimis Christianorum dixerunt, quod graminibus semper virentibus, et immarcescibilibus floribus, ac perpetua amœnitate, instar paradisi terræ, sit decoranda.* Ad quam sententiam accommodari possunt illa verba Psalm. 103: *Emitte spiritum tuum et creabuntur, et renovabis faciem terræ.* Quæ de renovatione in iudicio futura multi interpretantur. In hac re certum imprimis est, omnia mixta esse igne comburenda. Nam Petrus satis diserte id affirmat, dicens: *Terra, et omnia quæ in ea sunt opera, exurentur;* et ita simpliciter intelliguntur ab omnibus expositoribus et Scholasticis doctoribus, quapropter temera-

rium esset id negare. An vero postea in terræ vel aliorum elementorum innovatione aliqua mixta iterum sint producenda ad eorum ornatum, et mundi complementum, non est ita certum, neque videtur omnino improbabilis sententia id affirmans, præsertim propter Anselmi auctoritatem; et quia, sicut multi affirmant futuros in inferno vermes, sulphurem, et alia similia corpora mixta ad corpora damnata crucianda, sic etiam non est incredibile futura esse aliqua mixta in hoc mundo, ad ejus perfectionem, et ad gloriam accidentalem beatorum augendam. Nihilominus tamen recedendum non est a communi Theologorum doctrina, in 4, d. 48, ubi D. Thomas, q. 2, art. 5; Bonav., Richard., Palud., Sot. et reliqui; Henricus, Quodl. 4, q. 12; et Anton., 4 p., tit. 14, cap. 11, § 3, negat futura animalia, plantas, mineralia, et alia corpora mixta in mundo post ejus instaurationem, quia sunt omnino corruptibilia; in illo autem statu liberabitur creatura a servitute corruptionis, et ideo solum manebunt ea corpora quæ aliquem ordinem habent ad incorruptionem, ut sunt corpora cælestia, et elementa, quæ, licet nunc secundum partes corrumpantur, tamen secundum se tota sunt incorruptibilia. Dicere autem plantas aut animalia esse perficienda dote incorruptionis modo aliquo supernaturali, voluntarium est, et sine fundamento. Unde Greg. Nyss., lib. 1 Philosoph., cap. 3, proprium dicit esse hominis, inter omnia animantia immortalitate donari: *Hoc autem, ait, propter immortalitatem animæ assequitur.* Item quia fere omnia mixta referuntur ad usum hominis ratione corporis corruptibilis, qui usus tunc cessabit; propter solum autem aspectum, ejusque oblectationem non erunt necessaria, quia multo pulchrior et delectabilior aspectus esse poterit in terra, eximia claritate et splendore affecta. Erit enim facile Deo id efficere, cum ea varietate et pulchritudine, quæ mirum in modum visum delectet. Alioqui etiam propter delectationem odoratus possent in eo statu flores seu rosæ evelli, et dividi, et contrectari, et alterari, ut melius odorem efflarent, aut multa alia miracula multiplicanda sunt, ut hæ res futuræ sint omnino incorruptibiles. Probabilius ergo videtur, eas non esse futuras, neque aliquid conferre ad perfectionem illius status. Ex quo facile solvuntur rationes dubitandi in contrarium adductæ, de quibus etiam legi potest D. Thomas citato loco.

6. *Omnes mundi sordes in infernum detru-*

dentur. — Quarto, finita mundi exustione, omnia excrementa deferentur in infernum simul cum igne, si aliquid illius supervacaneum fuerit in hoc mundo. Ita D. Thomas, d. 47, q. 2, a. 3, q. 3, ubi dicit, quod in purgatione mundi, quicquid erit turpe et fœdum, in infernum cum reprobis detrudetur; et citat Basilium in id Psalm. 28: *Vox Domini intercidens flammam ignis,* dicentem, crassiores partes illius ignis projiciendas esse in infernum, subtiliores vero et lucidiores superius remansuras. Atque idem docent reliqui Theologi. Et ratio est clara, quia purgatio mundi ad hunc finem ordinatur, et quia excrementa rejici solent in infimum et abjectiorem locum. Item, quia universa hæc pœna damnatis debetur. Quocirca, verisimile est illum hiatus terræ, qui ad devorandos reprobos fiet, duraturum quousque mundi purgatio absolvatur, postea vero quam omnia excrementa mundi per illum in infernum detrudentur, ocludendum esse, et terram in suam integritatem esse restituendam.

7. *Cælum post iudicium quiescet.* — *Responsio ad objectionem.* — Quinto, finita mundi purgatione, quiescet cælum, sole et luna, et reliquis omnibus astris in eo situ ac dispositione manentibus, quæ ad majorem pulchritudinem totius universi conferre videbitur. Tota hæc conclusio colligitur ex dictis in superioribus. Nam quod cæli motus cessaturus sit, omnes Theologi docent, in 4, d. 48, ubi D. Thomas, q. 2, art. 2; et sect. præced. a nobis fuit sufficienter probatum; et addi potest quod Isaias ait, c. 60: *Non occidet ultra sol tuus, et luna tua ultra non minuetur,* quod de tempore beatitudinis exponit Cyrill., lib. 9 in Joann., cap. 46; si autem sol et luna moverentur, esset in eis occasus. Item addi potest quod Paul. ait, ad Rom. 8, nunc creaturam esse subjectam vanitati, id est, mutationi, ut supra explicuimus; hæc autem in corporibus cælestibus nulla alia esse potest nisi perpetua mutatio et vicissitudo. Unde Salomon, cum Eccles. 1 dixisset, omnia esse vanitati subjecta, hoc ad cælos applicans, inquit: *Oritur sol, et occidit, et ad locum suum revertitur, ibique renascens gyrat per meridiem, et flectitur ad aquilonem, lustrans universa in circuitu, pergat spiritus, et in circulos suos revertitur.* Ab hac ergo vanitate liberabitur cælum in die iudicii. Per illam enim nihil aliud præstat quam deservire generationi rerum et corruptioni. Quando ergo omnis creatura liberabitur a servitute corruptionis, etiam cæ-

lum continuo suo motu illi deservire cessabit. Neque contra hoc obstat objectio superius indicata, quod illa quies futura sit violenta cælo, cum motus sit illi naturalis. Nam, juxta veriore philosophiæ doctrinam, cælum ex peculiari ac propria natura non magis postulat motum quam quietem, sed in ordine ad naturam universalem, seu generalem mundi gubernationem, illud dicitur esse illi magis naturale, quod juxta totius universi statum, magis consentaneum, magisque accommodatum fuerit. Doctrina hæc expressa est S. Thom., q. 5 de Potent., art. 5, in corp., et ad 6, et ad 12.

8. Quod autem hæc cessatio futura sit ordine a nobis posito, non est tam certum. Multi enim Theologi sæpe indicant, motum cæli cessaturum ante iudicium, statim ac omnes homines morientur, vel saltem in puncto resurrectionis, quod est probabile, quia tunc jam cessabit necessitas generationum et corruptionum, ad quam cæli motus ordinantur. Nihilominus ordo positus in assertionem magis nobis probatur. Primo, quia eadem est ratio de cessatione hujus motus, et de reliqua purgatione et innovatione mundi, nam hæc est quædam pars illius novitatis et instaurationis, quam omnes Sancti dicunt futuram post iudicium. Secundo, quia usque ad illud tempus fient in elementis motiones violentæ, et alterationes, et mixtorum corruptiones. Tertio, quia non expedit ut ante mundi instaurationem cesset vicissitudo dierum ac noctium, quæ tunc solum cessabit, quando Dominus fuerit nobis in lucem sempiternam, et complebuntur dies luctus, ut dicitur Isai. 60

9. Ultimo, finito motu cæli statim fiet innovatio et illustratio totius mundi, tam in cælis quam in elementis. Probatur, quia non est cur amplius illustratio hæc differatur, quia usque ad illud instans differenda est, solum ut mundi purgatio absolvatur. Item illa actio, qua innovandus est mundus, non requirit successionem ex parte agentis, quia erit infinitæ virtutis, neque ex parte actionis et termini, cum sit quædam illuminatio et perfectio sine resistantia contrarii; ergo tota illa illustratio in illo instanti perficietur.

10. Solum superest in hac quæstione explicandum, in quo situ tunc manebunt elementa. Et de igne quidem et terra nulla est difficultas, quin futuri sint in suis locis supremo et infimo, quia hoc est illis naturale, et nulla est ratio ut immutetur. Solum esse potest difficul-